

**NOU 2015:7 ASSIMILERING OG MOTSTAND – OSLO KOMMUNES
HØRINGSUTTALELSE**

1. Sammendrag

NOU 2015:7 Assimilering og motstand beskriver uretten begått av norske myndigheter mot tater-/romanifolket, og hvordan den systematiske assimileringspolitikken har påført tater-/romanifolket tap av menneskerettigheter og liten tillit til storsamfunnet. NOU 'en skisserer flere tiltak for å sikre det historiske materialet som finnes om tater-/romanifolket og tilgjengelig dokumentasjon som grunnlag for fremtidige arkivstudier.

Oslo kommunes høringsuttalelse legger vekt på at det fortsatt må gjøres en innsats for å dokumentere taterfolkets historie og erfaringer gjennom offentlige og private arkiver, og drøfter noen erfaringer med kommunens vederlagsordning på bakgrunn av utvalgets forslag. Høringsuttalelsen støtter at det må gjennomføres forskningstiltak for å forbedre innsamling og bevaring av offentlige og private arkiv.

2. Saksfremstilling

Kommunal- og moderniseringdepartementet har sendt NOU 2015:7 Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor tater-/romanifolket fra 1850 til i dag, på høring med høringsfrist 30.05.2016. Mange av tater-/romanifolket slo seg tidlig ned i Oslo, og befolkningsgruppen har derfor en naturlig plass i byens historie. Dette speiles i dokumentasjonen av kommunens virksomhet, og er en integrert del av byens arkiver. De kommunale arkivene inneholder mange historier om tater-/romanifolket. I Oslo kommune har Oslo byarkiv en særskilt kompetanse på området.

Arkivene etter de ulike virksomhetene i Oslo kommune forvaltes i Kulturetaten ved Byarkivet. Alle offentlige virksomheter har plikt til å ta vare på sitt arkiv. Bevaringen av offentlige arkiv er tidvis mangelfull, og for private institusjoner vil arkivene ikke ha samme lovmessige vern, hvilket gjør disse arkivene enda mer utsatt. Dette er en demokratisk svakhet, som berører tater-/romanifolket i stor grad på grunn av det utstrakte samspillet mellom offentlige og private instanser i gjennomføringen av den tidligere assimileringspolitikken.

Offentlig forvaltning skal være åpen og gjennomsiktig for å styrke informasjons- og ytringsfriheten, den demokratiske deltakelsen og rettstryggheten til den enkelte. Erfaringsmessig er terskelen for å oppsøke offentlige virksomheter høy for svært mange. Dette gjelder også arkivinstitusjonene, hvor kilder til egne rettigheter ligger. Arkivinstitusjonene og arkivarene har dermed et særskilt ansvar for å gjøre allment kjent hva som finnes i, og retten til tilgang til disse arkivene.

Oslo kommune har iverksatt vederlagsordninger i 2006 og 2014 for personer som ble utsatt for overgrep eller omsorgssvikt mens de var under plassering av barnevernet. Oslo kommune har ikke oversikt over vederlag ytt til personer med tater/romanibakgrunn eller

andre minoriteter, men kommunen har gjort seg generelle erfaringer om søknadsfrister, søknadsbehandling og dokumentasjon for vederlagsutbetalinger. Disse erfaringene er nyttige for å forbedre generelle vederlagsordninger og gjøre dem mer hensiktsmessige og rettferdige på landsbasis.

2.1. Forslag i høringsnotatet

Departementet ønsker særlig innspill på aktuelle tiltak og hva regjeringen bør prioritere når den skal følge opp utvalgets rapport. Utvalget anbefaler at staten blant annet vurderer følgende tiltak:

- 1) Ta et tydelig oppgjør med fortiden, og offentlig bekrefte at staten tar ansvar for tidligere tiders overgrep og forsømmelser.
- 2) Bygge opp tilliten mellom romanifolket/taterne og myndighetene. Sikre romanifolket/taterne reell deltakelse i prosesser som angår dem.
- 3) Øke kunnskapen om romanifolket/taterne i statlige og kommunale etater og i skolen.
- 4) Sikre at barn og unge med romani/taterbakgrunn har likeverdig og reell tilgang til skole og utdanning.
- 5) Forebygge diskriminering og gi gruppen en reell mulighet til å kunne rapportere om diskriminering, og få veiledning når de opplever diskriminering.
- 6) Legge til rette for at det kan avklares om det har funnet og fremdeles finner sted rettstridige forhold, herunder menneskerettighetskrenkelser. Vurdere om Den nasjonale institusjonen (NI) for menneskerettigheter eller andre instanser kan få en rolle som supplement til eksisterende klagemuligheter.
- 7) Sørge for at romanifolk/taterne får samme tilgang til rettigheter og muligheter i samfunnet som majoritetsbefolkningen.
- 8) Revurdere sider ved erstatnings- og oppreisningsordningene som finnes i dag, for å sikre samordning og likebehandling.
- 9) Finansiere ulike forskningsprosjekter som kan øke kunnskapen om tater-/romanifolk.

Oslo kommunens høringsuttalelse drøfter særlig punktene 2, 3 og 8 og 9 over.

2.2 Bygge opp tillit mellom romanifolket/tatere og myndighetene

Det skriftlige kildematerialet som angår tater-/romanifolk er for en stor del skapt av myndighetene og av private aktører som har hatt befatning med folkegruppen på myndighetenes vegne, hovedsakelig Norsk misjon blant hjemløse som i praksis gjennomførte mye av den tidligere assimileringspolitikken. Tater-/romanifolkets egne historiske og kulturbærende beretninger vil ikke komme fram med mindre dagens forvaltning tar et særskilt ansvar for å ivareta dette.

De offentlige arkivene har store begrensninger, og framstiller i stor grad personer i møte med det offentlige. Det kan gi et klientifisert bilde av enkeltpersoner og grupper.

Innsamling av privatarkiver er derfor et viktig område for å kunne gi et supplerende og helhetlig bilde av samfunnet.

I og med at det ikke er en lovpålagt oppgave, følger det lite midler med arbeidet med privatarkiv. Samtidig er bevisstheten om verdien av privatarkiv generelt lav i samfunnet.

Oslo byarkiv arbeider med innsamling av minoritetsarkiv generelt. Byarkivet har tatt et særskilt ansvar for å samle inn privatarkiv etter tater-/romanifolket etter oppfordring fra flere fra befolkningsgruppen. Det er snakk om private dokumenter og foto, som gir et helt annet bilde av tater-/romanifolkets liv enn de offentlige arkivene alene kan gjøre.

2.3 Øke kunnskapen om romanifolk/tatere i statlige og kommunale etater og i skolen

Utvalgets forslag knyttet til utdanningsfeltet tillegger primært ansvaret til statlige myndigheter å følge opp, som for eksempel ved å vektlegge økt kunnskap om tater-/romanifolket i lærerutdanningen og legge til rette for mer forskning om eventuelle sammenhenger mellom fravær fra skolen og mistriksel og mobbing.

Oslo kommune er i ferd med å utarbeide et nytt partnerskap mot mobbing, og etablerer i løpet av 2016 et mobbeombud som skal dekke hele utdanningsløpet fra barnehage til videregående opplæring. Utvalgets anbefaling om at skolene i sitt arbeid mot mobbing bør ha en bevisst holdning til at det kan forekomme negative holdninger til tater-/romanifolk, er aktuelt for denne innsatsen.

Oslo kommune er ansvarlig for å følge opp flere tiltak etter evalueringen av *Handlingsplan for å bedre levekårene blant rom i Oslo*. Dette arbeidet vil fremover legge spesiell vekt på hva skolene kan gjøre for å sikre barn med rombakgrunn en trygg og god opplæring og et godt samarbeid mellom skole og hjem. Erfaringene som trekkes av dette arbeidet vil kunne komme flere minoritetsgrupper til gode, og en erfaringsoverføring vil særlig kunne bidra positivt til tilsvarende innsats for elever med tater-/romanibakgrunn.

2.4 Revurdere sider ved erstatnings- og oppreisningsordningene som finnes i dag, for å sikre samordning og likebehandling

Utvalget mener i NOU 2015:7 at det er grunn til å revurdere sider ved de eksisterende erstatnings- og oppreisningsordningene for at de skal kunne oppfattes som rettferdig og fungere etter sin hensikt.

Oslo bystyre vedtok 03.05.2006 i sak 148/06 *Oslo kommunes vederlagsordning for personer som har vært utsatt for overgrep eller omsorgssvikt i institusjoner eller fosterhjem mens de var under plassering av Oslo kommunes barnevern i perioden før 01.01.1993*. Bakgrunnen for opprettelse av vederlagsordningen var rapport fra granskingsutvalg oppnevnt av Fylkesmannen i Oslo og Akershus: *Barneverninstitusjoner benyttet av Oslo kommune 1954-1993 – Gransking av overgrep, omsorgssvikt, tilsyn og tvangsplasseringer*. Vederlagsordningen skulle gjelde for to år og trådte i kraft 15.09.2006. En viktig forutsetning for en rettferdig erstatning er grundig arkivdokumentasjon, og skal gjøre tilgangen til materialet lettere.

Totalt fremmet 1 311 personer søknad til Oslo kommunes vederlagsordning i 2006-2008. Kommunen har ingen oversikt over hvor mange av søkerne som har tater-/romanibakgrunn. Det gjelder heller ikke andre minoritetsgrupper.

Byrådet ble våren 2014 kjent med at det var personer som av ulike årsaker ikke hadde søkt om vederlag innen søknadsfristen til Oslo kommunes tidligere vederlagsordning. På denne bakgrunn besluttet bystyret å gjenåpne vederlagsordningen. Fristen for å sende inn søknad om vederlag var 31.03.2016. Det er innkommet i overkant av 360 søknader. Kommunen har heller ikke denne gang oversikt over hvor mange av søkerne som har tater-/romanibakgrunn.

Oslo kommunes erfaring er at det for tater-/romanifolk i likhet med alle andre søkere, har vært vanskelig å finne dokumentasjon i kommunale arkiver der barneverntjenesten ikke har vært inne i saken. Dette gjelder blant annet der Norsk misjon blant hjemløse, andre private organisasjoner eller foreldrene selv har foretatt plassering av barna. I saker hvor det ikke foreligger dokumentasjon eller lite dokumentasjon, har vederlagsutvalgets sekretariat og Oslo byarkiv bistått søker med innhenting av informasjon. Det er foretatt søk i ulike registre som folkeregisteret, folketellinger, skoleprotokoller, helseprotokoller, forsorsregistre mm.

Utvalget gir i NOU 2015: 7 uttrykk for at de kommunale oppreisningsordningene for tidligere barnehjemsbarn fungerer høyst ulikt. For eksempel er søknadsfristene ulike, og ordningene favner ulike tidsperioder. For Oslo kommune er søknadsfristen begrenset til en gitt dato, både etter den opprinnelige vederlagsordningen (2006-2008), og den gjenåpnede vederlagsordning (2014-2016). Dette betyr at søkere som faller inn under vederlagsordningen, men som ikke søker innen fristen, ikke har mulighet til å søke om vederlag etter Oslo kommunes vederlagsordning.

Det er et krav etter vederlagsvedtekten at søker har vært plassert av Oslo kommunes barneverntjeneste. Vederlagsutvalget har behandlet flere saker hvor Norsk misjon blant hjemløse var involvert i plasseringen. Norsk misjon blant hjemløses ansvar for plassering og oppfølging av barna forutsatte vedtak av stedlig vergeråd/ barnevern. I de fleste sakene vederlagsutvalget har behandlet har et slikt vedtak ligget i sakspapirene. I de sakene hvor det ikke forelå et vedtak fra vergeråd/ barnevern, er søknaden avslått fordi plasseringsvilkåret i vederlagsvedtekten § 4 ikke er oppfylt.

2.5 Finansierte ulike forskningsprosjekter som kan øke kunnskapen om tater-/romanifolk

En kartlegging av læremidler av Institutt for samfunnsforskning fra 2014 viste store mangler i både lærebøker og undervisning om de nasjonale minoritetene. Oslo byarkiv har tatt ansvar for å tilrettelegge for formidlingen av historien til tater-/romanifolket i Oslo skolen ved å utarbeide heftet «Duri drom. Romanifolkets historie» basert på kildestudier og intervjuer med tatere/romanifolk i dag. I tillegg til konkret kunnskap stimulerer heftet til samtale om menneskerettighetsbrudd, identitet og historiske kilder.

3. Byrådets vurdering

Byråden påpeker at det er mange grunner til at tilliten mellom tater-/romanifolk og myndigheter er så svak, og at disse gruppene over tid har vært utsatt for alvorlige inngrep og behandling av myndighetspersoner og myndigheter. Assimileringspolitikken som var det dominerende grep for å gjøre tater-/romanifolk mer lik majoritetsbefolkningen, resulterte i overgrep overfor barn og i tvungen bosetting av familiene. Disse ble i hovedsak utført av den private organisasjonen Norsk misjon blant hjemløse som offentlige instanser samarbeidet med.

Byråden sier seg derfor tilfreds med at NOU 2015:7 peker på tiltak som kan bidra til å rette opp det manglende tillitsforholdet mellom partene og legger vekt på at arkiver og

museer skal arbeide aktivt med innsamling av materiale skapt av tater-/romanifolk, og fungere som fasilitatorer ved intervjuer eller andre lydfestinger. Byråden mener at det er en forutsetning for all innsamling at den skjer i samarbeid med den gruppen det gjelder og med likeverdig medvirkning som metode.

Byråden viser også til at Oslo kommunes erfaring fra vederlagsordningene, tyder på at det er viktig å ha medarbeidere som har god kunnskap og erfaring fra saksområdet. Det er viktig å sette av tid og være lett tilgjengelig for søkerne fordi mange søkere i utgangspunktet har dårlig erfaring og liten tillit til kommunen. Det er derfor avgjørende at de i søknadsprosessen blir møtt av personer som har tid, respekt og kunnskap. Så vel bistand i søknadsprosessen, som kunnskap og erfaring hos saksbehandlerne vil variere stort mellom kommunene. For å sikre likebehandling er det derfor viktig at gjennomføring med vederlagsordningene samordnes mellom stat og kommune.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Oslo kommune har erfart at størrelse på vederlag /erstatning/oppreisningsbeløpet varierer fra kommune til kommune. Dette oppleves av mange som urettferdig. Oslo kommune støtter derfor utvalgets forslag om at staten må se på hvordan man kan sikre samordning og likebehandling. Oslo kommune vil påpeke at det er et dilemma mellom avveining av kommunalt selvstyre og kommunens økonomi på den ene side, og nasjonalt ansvar for likebehandling på den andre siden.

5. Vedtakskompetanse

Byrådet er gitt myndighet til å avgi høringsuttalelser på kommunens vegne ved bystyrets vedtak av 30.05.2001, sak 218 - Delegasjon av myndighet til å avgi høringsuttalelser på kommunens vegne.

Byråden for næring og eierskap innstiller til byrådet å fatte følgende vedtak:

Byrådet avgir i henhold til delegert fullmakt følgende høringsuttalelse til høring om NOU 2015:7 Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag.

Det vises til Kommunal- og moderniseringsdepartementets høringsbrev av 30.november 2015.

Oslo kommune legger til grunn at assimileringspolitikken som var det dominerende grep for å gjøre tater-/romanifolket lik majoritetsbefolkningen, resulterte i overgrep overfor barn og tvungen bosetting av familiene i Norge.

Oslo kommunens høringsuttalelse drøfter særlig følgende punkter i høringsbrevet:

2. Bygge opp tilliten mellom romanifolket/taterne og myndighetene. Sikre romanifolket/taterne reell deltakelse i prosesser som angår dem.
3. Øke kunnskapen om romanifolket/taterne i statlige og kommunale etater og i skolen.
8. Revurdere sider ved erstatnings- og oppreisningsordningene som finnes i dag, for å sikre samordning og likebehandling.
9. Finansiere ulike forskningsprosjekter som kan øke kunnskapen om romanifolket/taterne.

Til punkt 2 Bygge opp tilliten mellom romanifolket/taterne og myndighetene. Sikre romanifolket/taterne reell deltakelse i prosesser som angår dem

En viktig forutsetning for å bedre tilliten er å sikre dokumentasjon om tater-/romanifolkets historie. Arkivene etter de ulike virksomhetene i Oslo kommune forvaltes i Oslo byarkiv. Bevaringen av offentlige arkiv er tidvis mangelfull, og for private institusjoner vil arkivene ikke ha samme lovmessige vern, hvilket gjør disse arkivene enda mer utsatt. Dette er en demokratisk svakhet, som berører tater-/romanifolket i stor grad på grunn av det utstrakte samspillet mellom offentlige og private instanser i gjennomføringen av assimileringspolitikken.

For grupper som i liten grad opplever tillit til offentlige instanser kreves det særskilt initiativ for innhenting av materiale, både lydfestinger og skriftlige kilder. Derfor er det viktig at arkiver og museer arbeider aktivt med innsamling av materiale skapt av tater-/romanifolk, og også bistår ved intervjuer eller andre lydfestinger.

Oslo kommune mener at det er en forutsetning for all innsamling av slikt materiale at den skjer i samarbeid med den gruppen det gjelder og med likeverdig medvirkning som metode.

Til punkt 3 Øke kunnskapen om romanifolket/taterne i statlige og kommunale etater og i skolen

Oslo kommune vil peke på at utvalgets forslag knyttet til utdanningsfeltet primært tillegger ansvaret til statlige myndigheter om å legge til rette for økt kunnskap om romani-/taterbefolkningen i lærerutdanning og utvikling av læremidler. Oslo kommune vil også påpeke behovet for mer forskning om eventuelle sammenhenger mellom skolefravær, mistriksel og mobbing.

Om punkt 8 Revurdere sider ved erstatnings- og oppreisningsordningene som finnes i dag, for å sikre samordning og likebehandling.

Oslo kommune har i periodene 2006 – 2008 og 2014 – 2016 hatt vederlagsordninger for personer som vært utsatt for overgrep i institusjoner eller fosterhjem mens de var under plassering av Oslo kommunes barnevern. Kommunen har ikke oversikt over hvor mange av søkerne som har tater-/romanibakgrunn, men erfaringer fra forrige gang vederlagsordningen ble lukket i Oslo, sammenholdt med antall søknader mottatt i den gjenåpnede ordningen, tilsier at det er stort behov for en permanent kommunal oppreisningsordning for alle tidligere barnevernsbarn.

Kommunene og staten har et ansvar for å se på hvordan man kan sikre at tater-/romanifolk, i likhet med andre barnevernsbarn, som av flere årsaker ikke har søkt, fortsatt sikres muligheten til å få sin sak/søknad behandlet i den kommunen som var ansvarlige for plasseringen, uavhengig av hvilken søknadsfrist kommunen har satt.

Oslo kommune har erfart at størrelse på vederlag /erstatning/oppreisningsbeløpet varierer fra kommune til kommune. Dette oppleves av mange som urettferdig. Oslo kommune støtter derfor utvalgets forslag om at staten må se på hvordan man kan sikre samordning og likebehandling. Oslo kommune vil påpeke at det er et dilemma mellom avveining av kommunalt selvstyre og kommunens økonomi på den ene side, og nasjonalt ansvar for likebehandling på den andre siden.

Oslo kommune har merket seg at det offentlige utvalget mener at staten har et spesielt ansvar for å bistå tater-/romanifolk i søknadsprosessen ved å innhente informasjon. Dette

fordi det kan by på særskilt utfordringer for denne søkergruppen og fordi erfaring viser at det finnes lite informasjon i de kommunale arkiver.

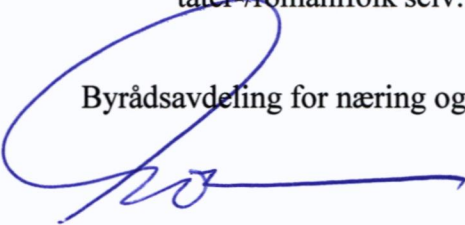
Til punkt 9 Finansiere ulike forskningsprosjekter som kan øke kunnskapen om romanifolket/taterne

NOU 2015:7 skisserer flere videre forskningsprosjekter. Flere av disse baserer seg på at det finnes et kildemateriale å bygge på som er viktig for tater-/romanifolket. Arkivstudier er avgjørende for videre kunnskapsutvikling og formidling. Det kommunale arkivmaterialet kan gi et annet perspektiv enn for eksempel arkiv etter Norsk misjon blant hjemløse. I de kommunale arkivene er reisende i liten grad behandlet som særgruppe. Arkiver fra for eksempel barnevern, skoler og skolestyrer og Overformynderiet (vergemål) kan gi et viktig bilde av samspillet mellom kommune, stat og Norsk misjon blant hjemløse som i dag i liten grad er belyst.

Oslo kommune vil spesielt støtte noen tiltak som er fremmet i NOU 2015:7, for å sikre mer dokumentasjon og kunnskapsproduksjon om tater-/romanifolk.

- Tiltak som sikrer bevaringen og tilgjengeliggjøringen av sentrale arkiver til tater-/romanifolkets historie, både offentlige og private, og sikre den enkeltes tilgang til dokumentasjon fra disse.
- Satsning på innsamling og bevaring av privatarkiv etter tater-/romanifolket, både etter privatpersoner og foreninger, i samspill med befolkningsgruppen.
- Aktivt dokumentasjonsarbeid i samspill med tater-/romanifolket.
- Videre arkivbaserte forskningsprosjekter basert på omfattende dokumentasjon og ulike perspektiv.
- Forskning og formidling basert på arkiv og historisk kunnskap i samarbeid med tater-/romanifolk selv.

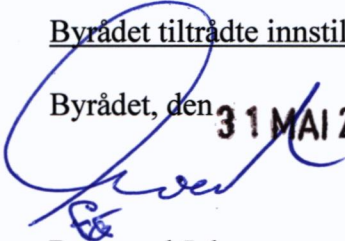
Byrådsavdeling for næring og eierskap, den 26 MAI 2016

Geir Lippestad

Byrådet tiltrådte innstillingen fra byråden for næring og eierskap.

Byrådet, den 31 MAI 2016

Raymond Johansen

Vedlegg tilgjengelig på Internett: Høringsbrev – NOU 2015:7 Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag

Vedlegg ikke tilgjengelig på Internett: Ingen